

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. — Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 28.03.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

кожного залежить зрілість суспільства взагалі, динамізм процесу утвердження його прогресу та свободи, масштаби участі свідомості, духовності в перетворенні дійсності [12, 443].

У такому спецкурсі необхідно розглядати питання про те, як уже в студентські роки готувати себе до гуманної наукової діяльності, проблеми сучасного природознавства, як стати справжнім, моральним вченим на прикладах найвидатніших вчених різних галузей сучасної науки (для конкретного факультету), як вести науковий пошук, узагальнювати результати досліджень, як писати в нинішніх умовах курсові, магістерські і дисертаційні роботи та впроваджувати їх результати в життя. Також потрібно розглядати загальнонаукові методи емпіричного і теоретичного пізнання, системний підхід тощо. Наука розвиваючись по закону спіралі, зумовлює те, що, чим більшу кількість питань вирішує наука, тим самим вона дотикається до все більшої кількості не розв'язаних питань. З часів Архімеда кількість знань збільшилась в 10^{30} степені. Стільки ж нині не розв'язаних питань постає перед людством. Можна заперечити, що не всі студенти будуть науковцями. Проте, зважаючи на величезну кількість невідомих питань, які має людство вирішувати на кожному новому витку спіралі свого розвитку, з часом все населення втягнеться в наукову діяльність, щоб не деградувати і не знищити себе. Наука і виробництво повністю зіллються в єдине ціле.

Тому курс „Релігієзнавство” не має такого духовного потенціалу, як пропонований спецкурс. Питання, які будуть розв'язуватись в такому спецкурсі, практично відсутні у курсі „Релігієзнавства”, окрім згадки про спалювання і карання різних вчених. Але це здійснювали церковники в своїх інтересах, а не Бог, чим скомпрометували себе в очах людства. Тому й виникла така множина різних церков і сект. Католицька інквізиція знищувала навіть перекладачів Біблії на мову даного народу, бо єдиними, монопольними тлумачами Біблії вони вважали тільки себе і в своїх інтересах, а з цього мали великий зиск, який не бажали втрачати. Під таким кутом зору ці питання не висвітлюються ні в спецкурсі „Сучасні концепції природознавства”, ні в жодному з множини спецкурсів, які читаються у вузах України.

Отже, такий спецкурс вкрай необхідний у гуманітарному чи педагогічному університеті, оскільки віра в Бога дає мудрість, а наука – знання, а в поєднанні вони зроблять студентів, магістрів, аспірантів високогуманними вчителями і вченими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія. Об'єднання біблійних товариств. З нагоди тисячоліття прийняття християнства в Україні-Русі. – 1980. – 959 с.
2. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екології. – К.: Либідь, 2004. – 408 с.
3. Карпенчук С.Г. Педагогічний закон у контексті природничих законів розвитку Всесвіту // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2005. – С. 3 – 9.
4. Климишин И.А. Астрономия. – Львів: Світ, 1994. – 377 с.
5. Климишин И.А. Открытие Вселенной. – М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1987. – 320 с.
6. Конституція України. – К.: Українська правнича фундація, 1996. – 62 с.
7. Кучинский С.А. Человек моральный. – М.: Политиздат, 1989. – 303 с.
8. Оксенюк О.В. Національні цінності як духовний аспект особистості // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2005. – С. 3-9.
9. Планк М. Религия и естествознание // Вопр. философии. — 1990. — С. 35.
10. Рожицын В. С. Джордано Бруно и инквизиция. – М.: Просвещение, 1955. – 196 с.
11. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М.: Изд. полит. лит., 1973. – 268 с.
12. Філософія: Навчальний посібник / Л.В. Губернський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та Ін.; За ред. І.Ф. Надольного. 2-ге вид., випр. – К.: Вікар, 2001. – 516 с.

Резюме. В статтє обсуждаются некоторые концептуальные идеи по вопросам создания в высших учебных заведениях нового спецкурса "Наука и духовность в процессе становления творческой личности".

Ключевые слова: познание, развитие, культура, духовность, мораль, наука, Библия, Бог, Творец, Вселенная, личность.

The summary. In this article we discuss some conceptual ideas for creation in institutes of higher education a new course of studies Knowledge and culture in the process of formation of a creative personality.

Key words: cognition, development, culture, spirit, the Bible, God, moral, knowledge, Creator, universe, personality.

Одержано редакцією 30.10.2007.

УДК: 37. 035

О.В. БОРОВЕЦЬ

СОЦІАЛЬНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті розглядається проблема зумовленості системи виховання спрямованістю суспільства на цінності колективістської чи індивідуалістської культури. Аналізуються особливості світогляду представників колективістської та індивідуалістської культури та їх вплив на виховання дітей.

Ключові слова: колективізм, індивідуалізм, спрямованість особистості, соціальна група.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, коли значна кількість соціальних процесів проявляється в непередбачуваному вигляді, змінюються темпи життя, умови в економічній сфері, динаміка в соціальній активності людей, проблема впливу соціальних умов на систему виховання особистості, на формування ціннісних орієнтацій, є особливо актуальною. У час стрімких змін і нестабільності практичні психологи відмічають певні складності у розвитку і формуванні особистісних рис сучасного вихованця. Одна з важливих проблем полягає в тому, що діти переважно опиняються у такому змістовому просторі, в якому пропагуються протилежні ідеали. Особливо це стосується соціоцентричних та егоцентричних орієнтацій, орієнтацій на цінності колективізму та індивідуалізму, які є суттєвими у формуванні ставлення дитини до себе і до оточуючого світу. Саме цьому аспекту проблеми присвячена наша стаття.

Впливу соціоцентричних та егоцентричних орієнтацій суспільства на світоглядні уявлення людей, на виховання підрастаючих поколінь присвячено дослідження О.Белінської, І.Кона, Р.Нісбетта, А.Петровського, Л.Росса, Т.Стефаненко, Г. Тріандіса та ін. Проблема ролі індивідуального і соціального в житті людини викликала інтерес впродовж багатьох епох і продовжує вивчатися та досліджуватися у різних галузях науки.

Свідченням того, що питання, пов'язані з проблемою „індивід–соціум”, хвилювали людство з давніх давен, є пам'ятки історії і мистецтва Древньої Греції, які показують, що для еллінів ці питання були одними з найбільш обговорюваних. Їх висвітлення знаходимо у працях Платона („Держава”, „Закон”), міркуваннях Арістотеля („Політика”). Дослідники цих праць відмічають протилежність думок двох давньогрецьких мислителів на проблему відношення особистості та суспільства: Платона вважають представником колективістської позиції так як він стверджував, що індивід є похідним від мас; Арістотеля, який вважав, що потрібно йти від індивіда до мас (адже маси – це сукупність індивідів), відносять до представників індивідуалістської позиції [8, 14]. Такі протилежні погляди формували ціннісні орієнтації суспільств, традиції суспільних відносин, ідеали.

Здійснюючи аналіз явищ колективізму та індивідуалізму, сучасні соціальні психологи О.Белінська та О.Тихомандрицька здійснюють огляд основних напрямів кроскультурних досліджень особистості. Вони зазначають, що колективізм та індивідуалізм як „культурні синдроми” використовуються у більшості класифікацій вимірів культур, які впливають на варіативність уявлень про особистість [1, 65].

У працях Л.Росса і Р.Нісбетта здійснюється осмислення зв'язку колективізму та індивідуалізму з різними типами культури, насамперед Сходу і Заходу, особливостями індивідуальної та масової психології. Аналізуючи ідеологію, мотивацію досягнень і традиції, вчені вказують, що колективізм та індивідуалізм є важливими показниками, на основі яких світові культури і етнічні субкультури світу відрізняються одна від одної; ці явища є ключовими для розуміння і пояснення поглядів людей і широкого спектру їх поведінкових проявів. Дослідники виділяють суспільства колективістської та індивідуалістської спрямованості [9]. Такі суспільства мають суттєві відмінності. У колективістських суспільствах люди з найближчих соціальних груп (сім'я, сусіди, колектив на підприємстві) є для індивіда головним джерелом соціальних вимог, а також найголовнішим арбітром в оцінці того, що є припустимим чи бажаним, а що неможливим і забороненим. Такі суспільства характеризуються великою повагою до сімейних і групових відносин і цінностей. У цих суспільствах внутрішньогрупові норми і рольові відносини є мотивуючою силою, яка спонукає людину до дії, та певним компасом, який визначає у дії спрямованість [10, 201]. Для індивідуалістських суспільств характерне зміщення акценту на особистісні інтереси та переваги. Соціальні стосунки тут більш обумовлені сукупністю індивідуальних інтересів. У таких суспільствах вибір індивідом стилю поведінки чи занять менше залежить від впливу сім'ї чи найближчої соціальної групи [10, 200]. Також Л.Росс та Р.Нісбетт виявили, що у традиційно колективістських суспільствах індивід найчастіше асоціює себе з однією значущою для нього групою. Люди, які належать до однієї групи, пов'язані між собою системою обов'язків і очікувань, а досягнення чи невдачі одного з членів групи сприймають як свої власні. У індивідуалістських культурах люди значно частіше приєднуються до нових соціальних груп; психічне та матеріальне благополуччя індивіда менше залежить від схвалення зі сторони оточуючих [9].

У колективістських культурах людина переважно диференціює оточуючих на „своїх” та „чужих” залежно від належності до її групи. Така різка диференціація по відношенню до включеності в групу відсутня у представників індивідуалістських культур. Існують певні лінгвістичні відмінності. Так, колективісти, на відміну від індивідуалістів, частіше вживають дієслова, які означають дію (він запропонував допомоги), ніж звороти, які означають стан людини (він готовий допомогти). У мовах індивідуалістських культур є граматичні вимоги вживання займенника я, наприклад, у англійській мові. У мовах колективістських суспільств є можливість не використовувати часто цей особовий займенник. Індивідуалістські групи розуміють необхідність вибачення більш вузько, ніж колективістські. Перші можуть вибачатися за власні дії, часом за поведінку найближчих рідних (дітей, батьків, чоловіка чи дружину). Колективісти відчувають відповідальність за значно більшу кількість людей (за шкільних друзів, сусідів, за державу).

Співвідношення колективізму та індивідуалізму, як вважає І.Кон, залежить від багатьох чинників. Зокрема, від характеру суспільних відносин та соціальної структури. Альтернативою індивідуалістській європейській моделі особистості постає, на його думку, японська особистість, так як Японія має яскраву самобутню культуру колективістської спрямованості і є зразком високо розвиненого суспільства [3, 130].

У традиційних моделях особистості Європи та Японії є ряд відмінностей, які і є відмінностями між індивідуалістським та колективістським каноном особистості. У традиційній японській культурі особистість постає як сукупність ряду обов'язків, які випливають з належності індивіда до сім'ї та суспільства. Європейська (індивідуалістська) модель людини стверджує її самоцінність та єдність; стан, коли „Я” розрізнене та множинне, сприймається як щось неправильне, хворобливе. На противагу цій, у колективістській культурі (в тому числі і японській) підкреслюється взаємозалежність індивіда та соціальної групи, особистість сприймається як сукупність декількох різних „кругів обов'язків”: обов'язки по відношенню до батьків, до людей, з якими пов'язана певна взаємодія, до самого себе [2, 60]. Різниця у самоусвідомленні полягає в тому, що європеець усвідомлює себе переважно через свої відмінності від інших, вчинки пояснює мотиваційно: чому саме так поводить себе особистість. Японець реалізує себе через систему „Я – оточуючі”, а його поведінка виводиться із загального правила, норми. За цих умов важливим є не мотив вчинку, а його відповідність загальноприйнятим законам.

Аналіз досліджень цієї проблеми в галузі психології здоров'я, здійснений Л.Россом та Р.Нісбеттом, доводить, що у представників колективістських культур значно нижчий рівень схильності до суїциду та хвороб, пов'язаних зі стресом. Так, наприклад, за даними досліджень 80-х років, рівень інфарктів серед американців, які проживають в США, майже у п'ять разів вищий, ніж рівень цього захворювання серед японців, які мешкають в Японії. У тих японців, які проживають в США і культурно адаптувалися до традицій цієї країни (розмовляють англійською мовою, ставляться до дітей на американський лад), майже у п'ять разів частіше трапляються серцеві напади у порівнянні з тими японцями, які, проживаючи в Америці, зберегли культурну самобутність своєї нації. Всі ці факти свідчать про те, що соціальна підтримка, яка характерна для колективістських суспільств, відіграє роль захисту від стресів [9]. В індивідуалістській культурі домінують уявлення про людину як про автономний суб'єкт, переваги особистих цілей, цінностей незалежності в судженнях, влади над оточуючими, самодостатності, свободи в діях. І на противагу попередній, колективістська культура стверджує пріоритет групи над індивідом, переваги групових цілей, основними цінностями є гармонійні взаємовідносини, збереження традицій, почуття обов'язку та відповідальності.

На думку О.Белінської, відмінності колективістської та індивідуалістської культур в першу чергу відображаються на особливостях самокатегоризації. Звідси і відмінності у самоописах, і відповідно, в уявленнях про себе у представників цих двох культур. У самоописах представника колективістської культури зустрічаються висловлювання переважно пов'язані з їх соціальними ролями та взаємозв'язками. Це характеризує їх як представників соціального полюсу ідентичності. У членів індивідуалістської культури переважають „персоналогічні” висловлювання, які відображають їх особистісний полюс ідентичності [1]. У контексті цієї проблеми Х.Маркус і С.Кітаяма вводять поняття незалежного Я (властиве представникам індивідуалістських культур) та взаємозалежного Я (характерне представникам колективістських культур), якому властиве відчуття належності до чогось чи до когось; основою його самооцінки є оцінка членами групи. Зокрема, С.Кітаяма демонструє такий факт: представники колективістських культур значно менше схильні розглядати себе в центрі загальної уваги порівняно з представниками індивідуалістських культур [6].

На значні міжкультурні відмінності у представників колективістських та індивідуалістських культур в когнітивних стилях, а саме у локусі контролю (якість, яка характеризує схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам або власним здібностям і зусиллям [7, 196]), зосереджує особливу увагу І.Кон. Так, для представників індивідуалізму характерний внутрішній локус контролю, а для представників колективізму – зовнішній локус контролю. Однак, О.Белінська звертає увагу на те, що є дані, які свідчать про певну відносність цієї тенденції [1, 67]. Традиції, звичаї, соціальні норми, орієнтації суспільства на цінності колективізму чи індивідуалізму зумовлюють зміст і характер системи виховання цього суспільства. Адже у процесі соціальної взаємодії, яка є обов'язковою, у підростаючого покоління формуються судження, погляди, звички, які побутують у даному суспільстві [5].

Колективістська чи індивідуалістська орієнтація по-різному відображається в системі виховання підростаючого покоління. Наприклад, в країнах з пріоритетом колективістської культури батьки схильні вимагати та схвалювати в дітях прагнення до співпраці, зважання на думку інших, і менше уваги приділяти підкресленню таких рис, як незалежність, прагнення до особистих досягнень [4, 248].

Однак, як зазначав І.Кон, жоден з канонів особистості не є чимось незмінним та однорідним. І колективістська, і індивідуалістська моделі варіюються в залежності від історичної епохи, соціальних, релігійних умов. У світогляді та реальній поведінці народу цінності та ідеали і колективізму, і індивідуалізму зазнають впливу різноманітних чинників та видозмінюються [3].

Ми погоджуємося з поглядами російського філософа Г.Тулчинського про те, що необхідно на сучасному етапі відійти від крайнощів, що нині все гостріше усвідомлюється безперспективність як відвертого індивідуалізму, так і колективізму [12, 24]. Ні в якому разі не можна сприймати колективізм як перешкоду для модернізації та перебудови сучасного суспільства, вважаючи колективізм явищем, яке позбавляє особистість мотивації вільного і відповідального ставлення до праці, до власного життя в цілому. Відвертий індивідуалізм не може стати моральною основою модернізації сьогоденного суспільства, адже будь-який розвиток здійснюється з опорою на раніше складені соціально-культурні структури: соціальні групи, субкультури меншин, сім'ю. Саме тому висловлюється думка, що важливо зберегти попередній духовний досвід, не відмовлятися від нього, але і „не самозакриватися в ньому” [12, 26].

Загалом можна помітити, що сучасна філософська та психологічна думка прагне переосмислити систему ціннісних орієнтацій та віднайти такі зразки суспільного розвитку, які б не протиставляли, а поєднували визнання особистої суверенності, неповторності з увагою до традицій солідарності, поваги до іншого і права самовизначатись. На думку С.Сухачова, принципи колективізму та індивідуалізму необхідно розглядати не з огляду на їх протиставлення, а в контексті взаємодоповнення [11]. Такий підхід, як підтверджують результати нашого дослідження, є співзвучним особливостям сучасного життя суспільства і може слугувати основою для вибудовування процесу формування спрямованості особистості сучасної дитини.

Коли звернутися до реалій сьогодення, то можна помітити різке підсилення індивідуалістських тенденцій. Виявляється це, наприклад, в ідеях, цінностях та етичних нормах, які пропагуються в засобах масової інформації (у пресі, на радіо, телебаченні, в Інтернеті). Всі ці засоби, як свідчать дослідження, часто є основним „змістовим простором”, в якому формуються ціннісні орієнтації та спрямованість сучасних дітей [1]. Однак, наявний у суспільстві дефіцит виховання колективістських цінностей стає загрозою умінню дітей успішно діяти в соціальних ситуаціях, які передбачають співчуття, згоду, дружні стосунки, співробітництво, і підсилює почуття самотності, тривожності.

Висновки. Результати нашого дослідження дають підстави зробити висновок, що орієнтація суспільства на цінності колективізму чи індивідуалізму значним чином зумовлює особливості, зміст, завдання системи виховання. Від таких орієнтацій залежить формування ідеалів, переконань, світоглядних уявлень, спрямованості особистості дитини. Ми вважаємо, що позитивною для особистості є така спрямованість, яка характеризується інтересами, переконаннями, ідеалами взаємодії, взаємодопомоги, доброзичливості до оточуючих, тактовності, співпраці з членами групи, колективу, і, в той же час, готовністю проявити власну ініціативу, реалізувати свої потреби в соціальній групі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують, наприклад, особливості формування соціоцентричної чи егоцентричної спрямованості особистості сучасного вихованця у різних вікових періодах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белинская Е., Тихомандрицкая О. Социальная психология личности: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 301 с.
2. Кон И. В поисках себя: Личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
3. Кон И. Ребенок и общество: (Историко – этнографическая перспектива). – М.: Наука, 1988. – 270 с.
4. Майерс Д. Социальная психология. 6-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Питер, 2002. – 752 с.
5. Перре-Клермон А.-Н. Роль социальных взаимодействий в развитии интеллекта детей. – М.: Педагогика, 1991. – 248 с.
6. Психология и культура / Под ред. Д.Мацумото. – СПб.: Питер, 2003.– 718 с.
7. Психология. Словарь / Под общ. ред. А. Петровского, М. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
8. Реан А., Коломинский Я. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер, 1999. – 416 с.
9. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Уроки социальной психологии / Пер. с англ. В.Румынского под ред. Е.Емельянова, В.Магуна. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 429 с.
10. Стефаненко Т. Этнопсихология: Учебник для вузов / Т.Стефаненко. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 368 с.
11. Сухачов С. Колективізм без комунізму – наш ідеал? // Віче. – 2001. – №12. – С. 32-42.
12. Тульчинский Г. Российский потенциал свободы // Вопросы философии. – 1997. – №3. – С. 24-27.

Резюме. В статье поднимается проблема обусловленности системы воспитания личности направленностью общества на ценности коллективистской или индивидуалистской культуры. Автор анализирует особенности мировоззрения представителей коллективистской и индивидуалистской культуры и их влияние на воспитание детей.

Ключевые слова: коллективизм, индивидуализм, направленность личности, социальная группа.

The summary. The author of this article considers the problem of the influence of the collectivist and individualistic direction of the society on the system of the education.

Key words: collectivism, individualism, trend of the identity, social group.

Одержано редакцією 20.12.2007.

УДК: 371.032:053.67

О.В. БЕЗКОРОВАЙНА

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Резюме. В статті розглядаються основні концептуальні засади проблеми виховання особистісного самоствердження і творчої самореалізації в ранньому юнацькому віці, відзначаються характерні особливості соціально-ціннісної діяльності.

Ключові слова: особистісне самоствердження, творчість, самореалізація, соціально-ціннісна діяльність.

ЗМІСТ

<i>Бех І.Д.</i> Психологічне ферментування виховного процесу.	3
<i>Кукалець М.В., Мусій І.М.</i> Історичний аналіз розвитку педагогічних технологій.	8
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України.	10
<i>Кіндрат В.К.</i> Патріотичне виховання підлітків: психологічний аспект.	14
<i>Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М.</i> В.І. Вернадський і формування інтелектуального потенціалу нації.	23
<i>Косарева Н.І.</i> Формування почуття совісті як важливої риси громадянина-гуманіста.	28
<i>Калита Н.І.</i> Проблема жіночого виховання в структурі виховного ідеалу К. Ушинського.	31
<i>Пагура Т.І., Котовська Л.Г., Логін Т.П.</i> Теоретичні аспекти компетентісно зорієнтованого навчання.	34
<i>Панченко М.С., Панченко І.М., Поліщук Н.В.</i> Наука і духовність у процесі становлення творчої особистості.	39
<i>Боровець О.В.</i> Соціальна зумовленість системи виховання особистості.	44
<i>Безкоровайна О.В.</i> Проблема виховання культури особистісного самоствердження: концептуальні засади.	47
<i>Панчук А.П.</i> До проблеми громадянського виховання особистості.	53
<i>Савінова Н.С.</i> Стимулювання активної діяльності учнів в особистісно орієнтованому виховному процесі.	56
<i>Фіщук В.Г.</i> Стан організації самовиховання учнів в сучасній сільській школі.	62
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування моральної культури школярів в контексті загальнолюдських цінностей.	67
<i>Янцур М.С., Варич О.С.</i> Професійне самовизначення старшокласників у залежності від соціонічного типу особистості.	70
<i>Дещенко О.М.</i> Організаційно-педагогічні вимоги до навчального процесу з метою формування в учнів готовності до вибору професії.	77
<i>Войтович О.П.</i> Вивчення елементів фізики в курсах природознавства і математики початкової школи.	81
<i>Сіранчук Н.М.</i> Лінгводидактичне спрямування технологій розвитку образного мовлення в молодших школярів.	84
<i>Стельмащук Ж.Г.</i> Інтегрування різних видів мовленнєвої діяльності у процесі формування мовленнєвої компетенції учнів початкових класів.	88
<i>Колесніков С.А.</i> Гра на дитячих елементарних інструментах як засіб розвитку дітей молодшого шкільного віку.	91
<i>Трофімчук В.М.</i> Художнє конструювання як творчий навчально-виховний процес проектного моделювання старшокласників.	94
<i>Оксенюк О.В.</i> Відбір та структурування змісту історичного матеріалу з метою формування національних цінностей в учнів.	97
<i>Войтко А.І.</i> Організація професійних проб учнів VIII-IX класів загальноосвітньої школи.	102
<i>Денисюк Н.В.</i> Вирішення проблеми формування екологічної компетентності дівчат в програмах та навчально-методичних виданнях з трудового навчання (обслуговуюча праця).	104
<i>Семенович С.В.</i> Соціальна адаптація юнаків старшого шкільного віку засобами атлетичної гімнастики.	110
<i>Грицик Т.А.</i> Особливості форм та методів контролю навальних досягнень учнів з математики у профільних фізико-математичних класах.	113
<i>Парховнюк Г.О.</i> Роль вчителя інформатики в процесі формування професійного самовизначення старшокласників.	118
<i>Гудовсек О.А.</i> Роль позашкільних закладів освіти в системі естетичного виховання учнів (1950-1990 р.р.).	122
<i>Дем'яненко І.О.</i> Місце початкової спеціалізованої музичної освіти в структурі суспільних відносин.	125
<i>Мегем Є.І.</i> Навчальне завдання в проектній діяльності як особистісно значима проблема.	130
<i>Лісова С.В.</i> Деякі аспекти впровадження кредитної системи навчання.	134
<i>Шевчук А.С.</i> Технологія розробки програмно-методичного забезпечення фахових дисциплін за принципами кредитно-модульної системи.	135
<i>Мищеня О.М.</i> Формування громадянської відповідальності особистості у процесі засвоєння загальноосвітніх знань.	141
<i>Веремчук А.П.</i> Комплексне забезпечення реалізації системних функцій підготовки педагогів.	147
<i>Симчук Н.Р.</i> Проектно-технологічна діяльність студентів педагогічних коледжів.	151
<i>Хроленко М.В.</i> Модель процесу формування екологічної свідомості студентів педагогічних університетів.	157
<i>Завалевський Ю.І.</i> Роль професійної компетентності вчителів в умовах розбудови сучасної середньої освіти.	161
<i>Лупенко-Ковтун С.М.</i> Формування умінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів та інтерактивні технології навчання.	165
<i>Войтович І.С., Громов Д.В., Батишкіна Ю.В.</i> Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах для роботи з інформаційними ресурсами.	168
<i>Стегній Т.А.</i> Інформаційні технології в практиці викладання музичного виховання у педагогічному навчальному закладі.	172
<i>Троцюк М.В.</i> Ієрархія ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу.	174

<i>Мезем О.М.</i> Запровадження теоретичних аспектів методики викладання біології у практику роботи вітчизняної школи (друга половина 60-х—70-ті роки XX ст).	178
<i>Дупак Н.В.</i> Професійне навчання й підготовка фахівців у країнах Західної Європи.	183
<i>Димченко С.С.</i> Духовне відродження особистості Гната Хоткевича в контексті розвитку кобзарського мистецтва України.	185
<i>Потапчук Т.В.</i> Духовна музика – один із засобів формування духовного світу людини.	189
<i>Тарківська-Нагиналюк О.Д.</i> Особливості читання з листа у вокально-інструментальному ансамблі.	192
<i>Бондарчук А.Я.</i> Культура сімейних взаємин як педагогічна проблема.	195
<i>Відомості про авторів.</i>	198

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 39

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 18. 02. 2008 р. Підписано до друку 28. 03. 2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 30,3. Обл. вид. арк. 30,7. Замовлення №67/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 8-0362-22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 8-0362-26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 39. —
Рівне: РДГУ, 2008. — 202 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 9.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20